

LUNDS
UNIVERSITET

EXAMENSARBETE VT 2016
MAGISTER I ÖVERSÄTTNING
DEL 2: ANALYS

Språk- och litteraturcentrum

Översättarutbildningen

Borgbygge och satsbygge

En funktionell översättning av den komplexa
satsbyggnaden i en populärvetenskaplig bok om borgar

Författare:

Anni Bjervås

Handledare:

Henrik Gyllstad, engelska

Katarina Lundin, svenska

Sammandrag

Denna magisteruppsats bygger på en översättning av ca 6000 ord ur den populärvetenskapliga boken *Life in a Medieval Castle* av Joseph och Frances Gies. Uppsatsen är indelad i tre avsnitt, varav det första avsnittet utgörs av en textanalys av källtexten. Denna analys baseras på Hellspång och Ledins (1997) modell. I avsnittet som följer textanalysen diskuteras den globala översättningsstrategin utifrån Lundquists (2007) termer. Den sista delen av uppsatsen utgörs av en fördjupning, där fokus är på de formförändrade översättningsmotsvarigheter som använts för att anpassa källtextens komplexa satsbyggnad till idiomatisk svenska och på så vis mottagaranpassa måltexten. Analysen i fördjupningen utgår från fem exempel, och utgångspunkten i analysen av dem är följande syntaktiska konstruktioner: *lösa appositioner*, *participfraser som efterställda attribut* samt *supplement clauses*. Syftet med denna analys är att påvisa att valet av översättningsmotsvarigheter avgörs av de kringliggande syntaktiska konstruktionerna.

Nyckelord

Funktionell översättningsstrategi, komplex satsbyggnad, inskott, vänstertyngd, lös apposition, participfras som efterställt attribut, *supplement clause*, *postmodifier complex*

Engelsk titel

Castle Structure and Clause Structure – A Functional Translation of the Complex Clause Structure in a Popular History of Medieval Castles

Innehåll

1	INLEDNING	4
2	TEXTANALYS.....	4
2.1	Situationskontexten	5
2.2	Ethos.....	7
2.3	Tema och disposition	8
2.4	Komplex satsbyggnad	10
3	ÖVERVÄGANDEN INFÖR ÖVERSÄTTNINGEN	14
4	FÖRDJUPNING	16
4.1	Exempel 1: <i>Postmodifier Complex</i>	17
4.2	Exempel 2: <i>Multiple Modification</i>	19
4.3	Exempel 3: <i>Multiple Embeddings</i>	21
4.4	Exempel 4: <i>Supplement Clause</i>	23
4.5	Exempel 5: <i>Verbless Clause</i>	25
5	SAMMANFATTNING.....	27
	REFERENSER	31
	Primär källa.....	31
	Sekundära källor	31
	Internetkällor.....	32

1 Inledning

Följande magisteruppsats utgör andra delen av ett examensarbete inom Masterprogram i översättning vid Lunds universitet. Syftet med uppsatsen är att analysera den översättning som utgör första delen av examensarbetet. Källtexten i denna översättningsdel består av ca 6000 ord ur Joseph och Frances Gies bok *Life in a Medieval Castle*, vars makrotema är den medeltida borgen. Första utgåvan av *Life in a Medieval Castle* kom 1974, men källtexten är hämtad ur en utgåva från 2015. Förlaget bakom utgåvan från 2015 är Harper Perennial, som ägs av det amerikanska förlaget HarperCollins Publishers.

Uppsatsen inleds med en textanalys av källtexten. Denna analys baseras på Hellspong och Ledins (1997) modell. Textanalysen följs sedan av ett avsnitt om de överväganden som gjorts inför översättningen. I detta avsnitt diskuteras den globala översättningsstrategin utifrån Lundquists (2007) termer. Därefter följer en fördjupningsdel, där fem exempelmeningar analyseras genom en kartläggning av de faktorer som ledde fram till de översättningsmotsvarigheter som används i måltexten. Syftet med denna analys är att påvisa hur den komplexa syntaxen i källtexten leder till att kringliggande syntaktiska konstruktioner blir avgörande i valet av översättningsmotsvarigheter. Magisteruppsatsen avslutas sedan med en sammanfattning av resultatet av analysen i fördjupningen. De grammatiska termer som används i textanalysen och fördjupningen är tagna ur Biber et al. (2002), Bolander (2012), Ingo (2007) samt Ekerot (2011). I fördjupningen används ibland förkortningarna KT och MT för källtext respektive måltext.

2 Textanalys

Nedan följer en textanalys av ett utdrag ur Joseph och Frances Gies bok *Life in a Medieval Castle* (2015). På bokens baksida anges att läsaren enbart behöver intressera sig för ämnet för att kunna ta del av innehållet, men läsbarhetstest samt en analys av syntax och disposition visar att källtexten innehållsmässigt kräver att mottagaren har en viss läsvana och bakgrundskunskap.

I analysen av syntaxen förekommer de engelska termerna *postmodifier complex*, *supplement clause* och *verbless clause*, eftersom svenskan inte har några motsvarande termer på grund av syntaktiska skillnader mellan språken. En så kallad *verbless clause* ingår visserligen i vad Ekerot (2011:226) kallar *predikatlös konstruktion*, men den engelska termen har en smalare betydelse än den svenska termen har. Därför är det inte idealt att använda den svenska termen i den detaljerade analysen av den komplexa satsbyggnaden i källtexten.

2.1 Situationskontexten

Life in a Medieval Castle av Joseph och Frances Gies publicerades för första gången 1974, och gavs sedan ut på nytt 1991, 2002 och 2015 enligt Libris (Kungliga biblioteket). Mediet är öppet då boken finns att tillgå både i pappersformat och e-format, och den som vill kan köpa eller låna den. Boken inleds med en prolog som följs av kapitel som tar upp olika aspekter av temat. Att döma av dispositionen är syftet att ge en bred bild av medeltida borgar. Källtexten är tagen ur pappersupplagan från 2015 och består av hela första kapitlet och de 1720 första orden ur tredje kapitlet. Dessa utdrag valdes på grund av att kapitlen tematiskt angränsar till varandra.

Boken ingår i den populärvetenskapliga genren, vilket den populärvetenskapliga diskursen tydliggör. Till skillnad från akademiskt skrivande ges inte referenser i löpande text till de olika fakta som presenteras, såvida denna fakta inte återges i citat. I slutet av boken sammanställs i stället en bibliografi, som visserligen är indelad efter kapitel men inte visar vilka fakta som har tagits ur vilken källa. Då termer används förklaras deras betydelse direkt, men ibland också i en termordlista i slutet av boken. Koden är annars bred.

Det finns nästan ingen information om författarna Joseph och Frances Gies utöver den korta beskrivning som ges av förlaget på baksidan av boken och inuti den (Gies & Gies 2015: P.S. 2). Där står att läsa att författarna föddes under tidigt 1900-tal, bodde i Michigan och numera är avlidna. De var gifta och uppges ha skrivit över 20 böcker, varav elva avhandlar medeltida historia. Dessa elva böcker anges ha både akademiker och allmänheten som tänkta mottagare. Enligt Libris (Kungliga biblioteket) har författarna publicerat ett flertal böcker

om medeltiden, bland annat *Life in a Medieval Village* (1990) och *Life in a Medieval City* (1969). Dessa böcker verkar i likhet med källtexten falla inom den populärvetenskapliga genren. Förlaget (Gies & Gies 2015: P.S. 2) beskriver författarna som historiker och anger att båda två har examina från Michigan University, men i vad framgår inte. Enligt *Daily Bulldog* (2013) har Frances Gies en *Master of Arts* i engelska och har även arbetat som engelsklärare. Hon började senare arbeta som korrekturläsare på New York Story Department vid 20th Century Fox, och Joseph arbetade som redaktör för *This Week Magazine* som är *New York Herald Tribunes* söndagsbilaga. Det verkar alltså som författarna skrev böckerna i rollerna som yrkesskribenter snarare än som utbildade historiker. Förlaget uppger att författarnas böcker om det medeltida Europa används i universitetsundervisning, men exempel på sådana universitet ges inte (Gies & Gies 2015: P.S. 2). Eftersom förlaget har ett intresse av att framställa författarna som auktoriteter på området för att på så vis sälja fler böcker, finns det antagligen ett marknadsföringssyfte med den korta men imponerande beskrivning som ges i *Life in a Medieval Castle*.

Boken är utgiven av det allmänutgivande förlaget HarperCollins, som är ”ett av världens mest inflytelserika engelskspråkiga förlag” (NE) och ger ut böcker inom många olika genrer, bland annat skönlitteratur, facklitteratur, barnlitteratur, kristen litteratur och romantik (HarperCollins Publishers). På grund av förlagets starka ställning har deras böcker alltså möjlighet att nå ut till en mycket vid läsekrets.

På bokens baksida definierar förlaget mottagaren som vem som helst som är intresserad av ämnet. Förlagets tanke är alltså att boken ska kunna läsas av alla med intresse. Ett sätt att undersöka engelska texters läsbarhet är att använda testet ”Flesch reading ease”, vilket Rudolf Flesch skapade utifrån tidigare läsbarhetstest (Flesch 1948). Testet bygger på antalet stavelser per hundra ord och det genomsnittliga antalet ord per mening. Det finns ett flertal hemsidor där detta kan testas. Jag har använt webpagefx.com, vars formel är följande:

$$206.835 - 1.015 \times (\text{words/sentences}) - 84.6 \times (\text{syllables/words})$$

För att verifiera resultatet har jag även testat källtexten på readabilityformulas.com, vars formel är som följer:

$$RE = 206.835 - (1.015 \times \text{average sentence length}) - (84.6 \times \text{Average number of syllables per word})$$

De två sidorna ger snarlika resultat, 49,4 och 47,6 på en skala till hundra. Detta är resultat som placerar källtexten någonstans mellan ganska svårläst och svårläst på Fleschs skala och indikerar att *Life in a Medieval Castle* befinner sig på samma svårighetsnivå som texterna i det ansedda amerikanska nyhetsmagasinet Newsweek (Flesch 1979). Kritik har framförts mot den här typen av tester, eftersom de inte kan ta hänsyn till alla de aspekter som spelar in på läsbarhet (Alderson 2000:71). Resultatet för källtexten stöds dock av analysen av tidsdispositionen under 2.3 och syntaxen under 2.4. Sammantaget pekar dessa på att läsaren måste ha en viss läsvana för att kunna ta till sig innehållet i källtexten, vilket skulle betyda att förlagets tanke om att alla med intresse för ämnet ska kunna ta till sig innehållet inte överensstämmer med de krav källtexten faktiskt ställer på läsaren.

Förlaget säljer också in boken med hjälp av ett citat av den populära fantasyförfattaren George R.R. Martin på framsidan av boken:

- (1) Some particular books I found useful for *A Game of Thrones* and its sequels deserve mention... *Life in a Medieval Castle* and *Life in a Medieval City*, both by Joseph and Frances Gies.

Martin berättar i (1) att han haft god användning av *Life in a Medieval Castle* under arbetet med romansviten *A Song of Ice and Fire*. Användningen av detta citat tyder på att inte enbart historieintresserade läsare är en tilltänkt målgrupp, utan även fantasyintresserade läsare.

2.2 Ethos

Författarna framför inga skäl till varför de skulle vara särskilt lämpade att skriva om ämnet och hänvisar inte till egen kunskap för att bygga upp ethos. Författarperspektivet i källtexten är tvärtom mycket svagt och framträder nästan bara i försiktighetsstrategier. Författarna garderar sig nämligen ibland med hjälp av modala satsadverbial såsom *probably*, *apparently* och *evidently*. Med hjälp av dessa gör författarna en sannolikhetsbedömning, men framför då sällan några argument för varför detta är sannolikt. De reservationer som görs har dock oftast att göra med generaliserbarhet. Adverbial såsom *sometimes*, *usually* och *often* återkommer ofta.

En anledning till att författarna inte tydligare framträder i texten kan vara att de verkar sakna formell utbildning inom ämnet historia. Därför använder de andra medel än egen auktoritet till att bygga upp ethos i källtexten. Ett tydligt exempel på en sådan strategi är användningen av inbäddningar. Andra röster framträder frekvent i form av horisontell intertextualitet och återges alltid i form av citat. Exempel på sådana röster är *Anglosaxiska krönikan* och *Ordericus Vitalis*. Det finns fall där dessa citat inte tilldelas en referens (bland annat KT rad 466–468), men för det mesta återges den citerade i löpande text, ofta via direkt anföring. Intressant nog citeras inga moderna forskare, utan författarna använder enbart historiska källor, varav många är ögonvittnesskildringar. Dessa citat har översatts till modern engelska och information om vem som har gjort översättningarna återfinns på försättsbladet. Författarna använder sig alltså av primära källor eller de äldsta sekundära källorna för att bygga upp ethos. Dessa källor kan vara ett skäl till att *Life in a Medieval Castle* fortfarande anses vara aktuell nog för nytryck, eftersom de äldsta källorna fortsätter att vara intressanta för forskningen om den tid de beskriver. Som Holman (2007:10–11) framhåller är dock även de äldsta källorna skrivna med en viss avsikt som historieforskaren måste förhålla sig till. Denna avsikt kan nämligen påverka källans tillförlitlighet. Någon sådan problematisering av källorna gör dock inte författarna i *Life in a Medieval Castle*.

2.3 Tema och disposition

Bokens makrotema är medeltida borgar i Europa. Delar av makrotemat skrivs ut mycket explicit: den medeltida borgen ingår i boktiteln, som inte bör ses som makrotema eftersom beskrivningarna av borgarnas konstruktion inte nödvändigtvis avhandlar hur livet tedde sig i borgen. Att makrotemat egentligen inte är medeltida borgar i allmänhet utan de europeiska borgarna märks av att övriga befästningar används till att beskriva den europeiska borgens framväxt och utveckling. Boken är monotematisk med en temadisposition, eftersom varje kapitel fokuserar på någon aspekt av temat, exempelvis borgherren eller hushållet. Tredje kapitlets makrotema är mycket explicit eftersom det också är titeln på kapitlet: *The Castle as a House*. Makrotemat i första kapitlet är borgens utveckling i England, vilket framgår av

tidsdispositionen, som tar avstamp i den händelse som sätter fart på borgbyggandet i England och avslutas med dess fulländning.

Även första och tredje kapitlet har en tydlig temadisposition som framträder genom konsekventa upprepningar av sambandsled inom den viktigaste ledfamiljen, *fortifications*. I denna ledfamilj återfinns två stora undergrupper, *medieval castles* och *ancestors of the castle*. Via delidentitet inom dessa båda undergrupper beskriver författarna de olika aspekterna av respektive kapitelns makrotema. Delidentiteten består främst av underbegrepp eller exempel. Med hjälp av underbegrepp anlägger författarna ett närperspektiv och beskriver borgarnas konstruktion i detalj. I dessa sambandsled ingår ofta termer för de olika delar av borgen som skildras, exempelvis *motte* och *keep*. Sådana termer gör att syftningen till referenten blir mycket precis, och termerna förankrar också källtexten i en historisk diskurs eftersom de tillhör en historisk kod. Termerna som återfinns i sambandsleden i kapitel ett har ofta en militärhistorisk syftning, vilket följande exempel tydliggör: *palisade*, *machicolations*, *arrow loop* och *bailey*. Dessa termer speglar det militärhistoriska perspektivet som framträder i kapitlet och som också blir tydligt i och med att kapitlet tar avstamp i Vilhelm Erövrarens invasion av England. I kapitel tre skildras borgen istället ur ett domestiskt perspektiv, varför sambandsleden där innehåller ord som syftar på borgens domestiska aspekter, exempelvis *hall*, *kitchen*, *buttery* och *pantry*.

Exemplen utgörs ofta av specifika borgar eller befästningar, såsom *Dover*, *Towern* och *Ain Tounga* och används för att beskriva eller påvisa ett fenomen. Ett exempel som är extra viktigt och utgör en egen undergrupp till *medieval castles* är *Chepstow Castle*. Författarna ägnar prologen åt att beskriva denna borg, som de uttryckligen anger kommer att fungera som en röd tråd i boken. I prologen återfinns också en planritning av borgen.

I källtexten finns också en tydlig tidsdisposition, som beror på att författarna beskriver temats utveckling. Denna beskrivs inte helt kronologiskt. Till exempel inleds ett stycke med Vilhelm Erövrarens död, men i slutet av stycket lever han (KT rad 445–477). Tidsdispositionen uttrycks till viss del med konnektiver, såsom *now*, *while* och *after*, men konnektivbindningen i källtexten är ofta implicit då påståendesatserna bara radas upp. Snarare än med hjälp av konnektiver byggs dispositionen upp av årtal, århundraden och referenser till kända kungar, folkgrupper och händelser. Dessa tidsreferenser bidrar till att läsaren på ett mer precist sätt kan orientera sig genom texten och också koppla händelserna

till ett större historiskt skeende. Ett tydligt exempel på detta är följande citat, i vilket författarna förutom till århundraden även refererar till en folkgrupp, *the Normans*, och en händelse, *Crusading Syria*, för att visa på borgens utveckling över tid:

- (2) Thus the castle, born in tenth-century continental Europe as a private fortress of timber and earthwork, brought to England by the Normans, converted to stone in the shell keeps and rectangular keeps of the eleventh and twelfth centuries, refined and improved by engineering knowledge from Crusading Syria, achieved its ultimate development at the end of the thirteenth century in the western wilds of the island of Britain. (KT rad 838–848)

Som märks av (2) dominerar tidsangivelserna bland tidsreferenserna, men ibland, såsom ovan, anges bara referenser till människor och händelser. För att läsaren ska kunna orientera sig tidsmässigt måste han eller hon då ha ett grepp om under vilken tidsperiod detta inföll. I andra fall samverkar sifferorden med de andra tidsreferenserna för att läsaren ska kunna koppla ihop händelseförloppet med ett historiskt skeende och på så vis få en djupare förståelse för tidsperioden. För att uppnå denna förståelse måste dock läsaren känna till dessa referenser och för det krävs det att läsaren besitter en viss bakgrundskunskap.

2.4 Komplex satsbyggnad

Den omfattande delidentitet som författarnas närperspektiv ger upphov till gör att texten blir mycket informationsrik, eftersom olika delar av borgen även i sin tur beskrivs med delidentitet. Tidsdispositionen bidrar med ytterligare information genom de specifika tidsreferenserna som utgörs av tidpunkter, personer och folkgrupper. Informationen presenteras oftast hypotaktiskt. Detta leder till en mycket informationstät text där led med tidsreferenser och termer vävs in i andra led, och därmed blir också satsbyggnaden komplex. Vid ett flertal tillfällen presenteras dessutom mycket av informationen före det finita verbet. Tydliga exempel på sådan vänstertyngd är (3) och (4):

- (3) Two battles just fought in the north, Harold Hardraada's victory over the earls of Mercia and Northumberland at Gate Fulford, and Harold Godwinson's victory over Hardraada at Stamford Bridge, **had** been very similar. (KT rad 259–265)

- (4) Inside the Roman city walls, on the Thames shore between the city and the sea, this original Tower of London **was** apparently of earth and timber. (KT rad 303–307)

Verbprocesserna är övervägande statiska och kopulaverbet *be* är det vanligaste verbet. I de fall dynamiska verb förekommer passiveras de ofta och den mänskliga agenten utelämnas så att allt fokus läggs på föremålet. Dynamiska verb som har med konstruktion att göra, såsom *build*, passiveras vid ett flertal tillfällen på det här sättet. I stället för en agent anges då ofta byggnadsmaterial eller plats, som i (5) och (6):

- (5) living quarters were built, usually of timber (KT rad 560–561)
- (6) Sometimes they were built on high or rocky ground (KT rad 571–572)

En typ av inbäddning som förekommer frekvent i källtexten och gör texten mer informationstät är adverbiala participfraser. Dessa förekommer både i början, slutet och mitten av en sats och saknar ofta explicit konnektivbindning till satsen i övrigt. Fraserna är ofta vad Biber et al. (2002:260) beskriver som *supplement clauses*, det vill säga informationen som ges är tilläggsinformation och inte nödvändig för att förstå satsen i övrigt. I (7) ger till exempel participfrasen ytterligare information om subjektet, men bidrar inte med en förklaring till huvudsatsen. Det är nämligen inte platsen där mannarna rekryterades som gör hären stor och väldisciplinerad.

- (7) Recruited not only from his own vassals in Normandy, but from mercenaries and adventurers throughout northern France and even farther away, it was for the eleventh century not only a very large but an exceptionally well disciplined force, a tribute to the authority as well as the financial resources of Duke William. (KT rad 18–25)

Genom den här typen av inbäddningar vävs extra bakgrundsinformation in men behöver inte presenteras i nya huvudsatser. Om bakgrundsinformationen i stället hade placerats i en huvudsats skulle detta enligt Lundquist (2007:74–75) ha markerat denna information som viktig.

Fakta vävs också in i källtexten genom att förläggas i en utbyggd nominalfras. Detta leder till många långa nominalfraser som i sin tur leder till långa meningar. Ofta kombineras efterställda attribut med varandra och bildar vad Biber et al. (2002:298) kallar för *postmodifier complexes*. Dessa menar Biber et al. (2002) är vanligast i akademiskt skrivande.

Attributiva prepositionsfraser är det mest frekventa efterställda attributet oavsett texttyp, men det är ännu mer frekvent inom akademiskt skrivande och nyhetsrapportering (Biber et al. 2002:294). Den här konstruktionen är också i källtexten den vanligaste metoden för att bygga ut nominalfraserna. Vid ett flertal tillfällen staplas de på varandra, som i (8) och (9), vilket leder till djupa inbäddningar:

- (8) the contour of a high rock on the shore of an estuary (KT rad 801–802)
- (9) the lower side of the screens passage of the Great Hall at Chepstow (KT rad 1130–1131)

Även participfraser är vanliga som efterställda attribut i akademiskt skrivande (Biber et al. 2002:292), och också denna typ av efterställd bestämning förekommer ofta i källtexten. Både *-ing*-formen och *-ed*-formen återfinns i dessa konstruktioner. Participformerna beskriver ofta borgarnas uppförande och planlösning som i (10), (11) och (12):

- (10) The castle built by King Harold at Dover (KT rad 140–141)
- (11) the kitchen, located in a separate building in the Lower Bailey (KT rad 1159–1160)
- (12) low wooden partitions projecting from side walls, with a curtain or movable screen covering the central opening (KT rad 1117–1118)

Här är (10) särskilt intressant, eftersom verbet *build* inte bara ofta passiveras utan ofta också böjs till perfekt particip och fungerar som efterställt attribut. Till skillnad från i de passiva satserna anges dock ofta den mänskliga agenten i dessa participfraser. I exemplen framgår också kombinationen av participfraser och attributiva prepositionsfraser.

I källtexten förekommer ofta också vad Biber et al. (2002:297) kallar för *appositive nouns*, hädanefter kallade lösa appositioner. Termen syftar på en nominalfras som fungerar som ett efterställt attribut till en annan nominalfras. Även denna konstruktion är vanlig i akademisk skrift och nyhetsrapportering, där den bland annat används till förkortningar. I källtexten används lösa appositioner bland annat till att förklara eller lägga till termer, som i (13), men också till att lägga till namn och titlar, som i (14).

- (13) the commander (castellan) of the castle (KT rad 107–108)

(14) his cousin Count Philip of Savoy (KT rad 778–779)

Vid några tillfällen fungerar också lös appositioner på ett sätt som liknar de adverbiala participfraserna. Genom att placera en lös apposition i slutet av en mening som en svans, är det möjligt att lägga till extra information som tydligt framstår som bakgrundsinformation.

(15) it was for the eleventh century not only a very large but an exceptionally well disciplined force, a tribute to the authority as well as the financial resources of Duke William (KT rad 21–25)

(16) All were built along the coast of North Wales, the wild country where the stubborn Welsh put up their stoutest resistance (KT rad 816–820)

I (15) och (16) vävs till exempel information om Hertig Vilhelms finansiella status och walesarnas attityd mot England in på det här viset. Slutligen förekommer också ofta relativa bisatser i de utbyggda nominalfraserna.

(17) method of truss (triangular support) roof construction that made it possible to eliminate the aisles, leaving a broad open space (KT rad 933–937)

Som framgår av (17) kombineras även dessa med tidigare diskuterade konstruktioner. I (17) finns exempel på alla de ovan diskuterade efterställda attributen: participkonstruktion, prepositionsfras och lös apposition.

Källtexten innehåller frekventa inskott, och även det gör texten informationstät. Lagerholm menar att ”inscott är vanligast i formell tung stil” (2008:140) och att de leder till att läsaren får svårare att tyda innehållet i meningen. I källtexten är denna konstruktion tätt kopplad till nominalfraserna, eftersom det ofta är ett efterställt attribut som utgör inskottet. Men det är inte alltid fallet. Även adverbiala participfraser (18) och prepositionsfraser (19) samt vad Biber et al. (2002:261) kallar *verbless clauses* (20) fungerar ibland som inscott.

(18) The army of Duke William of Normandy, after waiting weeks for a favorable wind, had crossed seventy miles of water (KT rad 13–16)

(19) some of the most powerful castles of any age or country were built in Great Britain – mainly in Wales – by Edward I (KT rad 775–778)

- (20) the hall was sometimes on the ground floor, but often, as in Fitz Osbern's Great Tower at Chepstow, it was raised to the second story for greater security. (KT rad 926–929)

Inskotten är ofta placerade mellan parenteser, som termförklaringen i (17). Tankstreck är också vanliga, som i (19). Detta gör att inskottet är tydligt markerat och avskuret från resten av satsen, vilket ytterligare bidrar till den klyvning av led som Lagerholm (2008:140) menar att inskottet i sig orsakar.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att många av de syntaktiska strukturer som förekommer i källtexten är kopplade till en akademisk eller formell stil, såsom *postmodifier complexes* och inskott. Detta gör att trots att diskursen är populärvetenskaplig lutar syntaxen åt en akademisk stil. Därför är det möjligt att tänka sig att den faktiska mottagargruppen av källtexten skiljer sig från förlagets tänkta mottagargrupp, som inbegriper vem som helst med ett intresse för ämnet. Syntaxen pekar snarare på en tänkt mottagare med stor läsvana och kanske även någon form av högre utbildning.

3 Överväganden inför översättningen

Analysen av källtextens syntax (2.4) visar att de syntaktiska konstruktioner som förekommer i källtexten gör texten mycket informationstät. Den komplexa satsbyggnaden ger dock upphov till en satsstruktur som skiljer sig väldigt mycket från satsstrukturen i idiomatisk svenska. Det har därför ofta varit nödvändigt att använda översättningsmotsvarigheter som ger upphov till en mycket annorlunda syntaktisk struktur i måltexten jämfört med den som återfinns i källtexten. Annars skulle måltexten rent syntaktiskt blivit extremt svårläst (se 4). Därför har jag valt att använda vad Lundquist (2007:37) kallar för en funktionell global översättningsstrategi. Detta innebär att översättningsmotsvarigheterna valts med mottagaren i åtanke. Den tänkta mottagaren av måltexten har både läsvana och kunskaper i historia. Detta beror på att tidsdispositionen till så stor del är uppbyggd kring historiska referenser att det är svårt att orientera sig i texten utan en förförståelse för det historiska ramverket.

Att måltexten precis som källtexten är krävande framgår även av LIX, som är ett läsbarhetsindex. LIX skapades av Carl-Hugo Björnsson och beräknar en texts svårighetsgrad

genom att addera det genomsnittliga antalet ord per mening med procentandelen för ord som innehåller fler än sex bokstäver (Melander 1987:114). Testet har kritiserats för att ge en alltför förenklad bild av läsbarhet eftersom det inte ser till alla de aspekter som påverkar en texts svårighetsgrad (Lagerholm 2008:218–220, Melander 1987:114), men Melander (1987:114) menar att ett LIX-värde ändå ofta ger en fingervisning om en texts svårighetsgrad. LIX-räknaren på lix.se ger måltexten ett värde på 50, vilket skulle betyda att texten är svårläst. Detta värde ligger dock nära det värde på 52,3 som Melander (1987:114) anger som medelvärdet för en populärvetenskaplig text. Ett LIX-värde på 50 indikerar därmed att måltexten förhåller sig väl till andra texter inom genren populärvetenskap rent svårighetsmässigt.

I enlighet med den funktionella strategin har jag valt att använda mig av svenska termer i så hög grad som möjligt. Det var dock ofta svårt att finna ekvivalenta termer på svenska eftersom det finns få parallelltexter att tillgå. Termerna är därför huvudsakligen hämtade från tre olika källor: Lovén (1996), Tuulse (1952) och NE. Källorna använder sig dock av olika termer, varför det var svårt att finna frekvent använda termer. Källornas aktualitet snarare än en hög frekvens har därför avgjort valet av översättningsmotsvarighet.

Eftersom termerna hämtats ur parallelltexter har de lokala översättningsstrategierna skiftat vad gäller termöversättningen. I de fall då termen som återfinns i parallelltexterna är ett låneord återfinns detta låneord även i måltexten. Exempelvis används termerna *motte* och *castrum* i måltexten. Låneord tillhör visserligen vad Lundquist (2007:44–45) benämner som direkta lokala strategier, men eftersom låneorden i dessa fall är belagda i parallelltexter kan de anses vara passande översättningsmotsvarigheter rent funktionellt. Skälet till detta är att mottagarna kan tänkas träffa på termerna även i andra svenska texter. Om en ekvivalent term finns att tillgå används denna i måltexten. Exempel på detta är *bailey* som översatts till *förborggård* och *portcullis* som översatts till *fällgaller*. I andra fall finns det inga passande termer att tillgå i parallelltexterna. Ett exempel på ett sådant fall är *shell keep* vars översättningsmotsvarighet i stället är ett perspektivskifte där beskrivningen utgår från den omgivande *ringmuren* i stället för tornet som den engelska termen syftar på.

4 Fördjupning

Som nämnts i avsnitt 3 syftar den funktionella strategin till stor del till att omvandla den komplexa syntaxen i källtexten till en syntax som är mer i enlighet med idiomatisk svenska. Detta betyder att översättningsmotsvarigheten till olika syntaktiska strukturer i källtexten ofta måste bli vad Ingo (2007:167) kallar en formförändrad motsvarighet. Detta beror i hög grad på att satsstrukturen i källtexten skiljer sig mycket från svenskans satsstruktur vad gäller inskott, vänstertyngd, meningslängd och kopplingar mellan satserna.

I fördjupningen har jag valt att undersöka översättningen av den främmande satsstrukturen och den komplexa syntaxen i källtexten. Underlaget för analysen utgörs av fem exempel. Dessa är utvalda bland de meningar som på grund av sin syntaktiska sammansättning visade sig vara extra tidskrävande i översättningsarbetet och därför tydliggör de problem som diskuteras. Exempelen kan dock anses vara representativa för källtexten som helhet eftersom diskussionen utgår från syntaktiska konstruktioner som behandlas i analysen av syntaxen under 2.4. Dessa syntaktiska konstruktioner är *lösa appositioner*, *participfraser som efterställda attribut*, samt *supplement clauses*. Som framkommer av exemplen bidrar dessa konstruktioner ofta till långa inskott, stor vänstertyngd och långa meningar. Fokus ligger på formförändrade motsvarigheter. Syftet med analysen är emellertid inte att fastslå vilka översättningsmotsvarigheter som passar bäst vid en given konstruktion, utan att visa i hur hög grad de kringliggande konstruktionerna påverkar vilka valmöjligheter som finns, även om vissa lösningar förekommer mer än andra. Därför begränsas de översättningsmotsvarigheter som här diskuteras till de översättningsmotsvarigheter som använts i de analyserade exemplen, för att på så vis kartlägga de skillnader som gett upphov till de olika lösningarna.

Bara de led som är intressanta för diskussionen märks ut i exemplen. Bredvid frasens huvudord står då en upphöjd förkortning. När det gäller bisatser, *supplement clauses* och infinita fraser är förkortningen utsatt bredvid det inledande ordet. För att möjliggöra identifiering av en specifik konstruktion följer en siffra efter förkortningen. Siffran anger den inbördes ordningen mellan alla exemplen vad gäller en viss typ av konstruktion.

Följande förkortningar används:

- NF= Nominalfras
- RelBi= relativ bisats
- InfF= infinit fras
- LösAp= Lös apposition
- EftPart= Efterställd participfras
- AttPrep= Attributiv prepositionsfras
- AdvPrep= Adverbiell prepositionsfras
- SupCl= *supplement clause*

De termer som används är hämtade ur Biber et al. (2002), Bolander (2012), Ingo (2007) och Ekerot (2011). Precis som i 2.4 används engelska termer i de fall då motsvarande termer inte stått att finna på svenska.

4.1 Exempel 1: *Postmodifier Complex*

Exempel 1 domineras av en mycket lång nominalfras med ett tungt *postmodifier complex*. Det som försvårar översättningen av Exempel 1 är vad Biber et al. (2002:298–299) benämner *multiple embeddings*, det vill säga de efterställda attributen är inbäddade i varandra. Till exempel är en relativ bisats (RelBi1) inbäddad i en attributiv prepositionsfras (AttPrep1), och i RelBi1 återfinns två utbyggda nominalfraser (NF1 och NF2). NF1 har byggts ut med en lös apposition (LösAp1) inuti vilken det finns en attributiv prepositionsfras (AttPrep2). NF2 har två efterställda bestämningar, varav den ena är en participfras (EftPart1) och den andra är en grammatiskt inkorrekt syntaktisk konstruktion. En huvudsats (hädanefter kallad X) används nämligen som ett efterställt attribut. En faktor som försvårar översättningen av Exempel 1 är att EftPart1 och X är delar av ett invävt citat som sedan fortsätter i nästföljande mening. Det gör att informationen i dessa konstruktioner måste stå sist i satsen även i måltexten.

1. KT: Chronicler Matthew Paris reported the reaction of Londoners in^{AttPrep1} 1255 when^{RelBi1} Eleanor^{NF1} of Castile, wife^{LösAp1} of^{AttPrep2} the future Edward I, was housed in an apartment^{NF2} “hung^{EftPart1} with palls of silk and tapestry, like a temple, and even^x the floor was covered with tapestry. (KT rad 961–968)

MT: Efter att Eleanor av Kastilien gift sig med den blivande Edvard I berättade krönikören Matthew Paris om hur londonborna reagerade när hon år 1255 flyttade in i gemak ”där väggarna pryddes av silkesbonader och gobelänger likt ett tempel, och till och med golvet täcktes av bonader. (MT rad 960–967)

Ingo (2007:182–183) menar att en relativ bisats är den vanligaste svenska översättningsmotsvarigheten till en engelsk participfras som fungerar som efterställt attribut. Denna översättningsmotsvarighet passar också bra till EftPart1 eftersom det då är möjligt att bädda in informationen från både EftPart1 och X i en samordnad relativ bisats som kan placeras allra sist i satsen.

Att använda en lös apposition som översättningsmotsvarighet till LösAp1 är mindre lämpligt av två anledningar. För det första skulle appositionen skapa ett inskott och klyva förbindelsen mellan bisatsens subjekt och verb. Inskott är också mycket mindre vanliga i svenska texter än i engelska texter (Ingo 2007:74). För det andra är AttPrep1 en genitivkonstruktion som skulle behöva omvandlas till ett förställt attribut med s-form på svenska. Resultatet skulle då bli som följer:

Eleanor av Kastilien, den blivande Edvard I:s fru,

Denna översättningsmotsvarighet är inte ideal eftersom ordningsnumret efter kungens egennamn i kombination med det förställda attributet ”den blivande” gör genitivattributet mycket tungt. En lösning är då att byta ut substantivet ”fru” till det reflexiva verbet ”gifta sig” eller adjektivet ”gift” och göra en satsgradshöjning till en relativ bisats. En relativ bisats skulle dock också bilda ett inskott mellan subjekt och verb:

Eleanor av Kastilien, som var gift med den blivande Edvard I,

På grund av att NF2 måste stå sist i satsen är det heller inte möjligt att omorientera bisatsen mot ett nytt subjekt och placera ovanstående översättningsmotsvarighet längst ut i slutfältet.

Eftersom det är mindre lämpligt att använda ett förställt attribut eller ett efterställt attribut som översättningsmotsvarighet till LösAp1, är ett alternativ att använda en adverbial bisats som översättningsmotsvarighet. Detta skulle göra det möjligt att placera informationen i LösAp1 på en annan plats i satsen utan att behöva flytta på subjektet. Både en kausal och en temporal bisats skulle i det här fallet fungera eftersom Eleanor både flyttade in i gemaken

eftersom och *efter att* hon gift sig med Edvard I. Problemet är dock att den kausala bisatsen antingen måste placeras efter NF2 eller på SA-platsen, där den skulle bilda ett långt inskott. En temporal bisats kan dock lyftas upp ur den temporala bisats som är översättningsmotsvarighet till RelBi1 och placeras i fundamentet i huvudsatsen, på följande sätt:

Efter att Eleanor av Kastilien gift sig med den blivande Edvard I berättade Matthew Paris

Måltexten gör då gällande att Matthew Paris berättade om londonbornas reaktion efter det att Eleanor och Edvard gift sig. Detta står det inget om i källtexten, men måste rent logiskt vara en korrekt tolkning eftersom det hade varit omöjligt för Paris att berätta om reaktionen innan den skett.

4.2 Exempel 2: *Multiple Modification*

I Exempel 2 är det inte förekomsten av flera olika typer av syntaktiska konstruktioner som gör meningen svåröversatt, utan en hög förekomst av samma syntaktiska konstruktion, nämligen participfrasen som efterställt attribut. I likhet med Exempel 1 är det problematiska elementet i satsen därför nominalfrasens *postmodifier complex*. Till skillnad från Exempel 1 är problemet dock inte frasdjupet eftersom participfraserna i Exempel 2 inte är inbäddade i varandra utan utgör delar av vad Biber et al. (2002:299) kallar *multiple modification*, det vill säga participfraserna är bestämningar till nominalfrasens huvudord. Något som försvårar översättningen är att informationen i EftPart2–EftPart6 måste återges i samma ordning även i måltexten. Det tunga inskottet har nämligen en kronologisk disposition som visar på den medeltida borgens olika utvecklingssteg. För att läsarna av måltexten ska få samma överblick över denna utveckling som läsarna av källtexten får är det därför inte möjligt att ändra på informationsstrukturen. Inskottet gör dock satsen mycket vänstertung och kan inte överföras till måltexten.

2. KT: Thus the castle, born^{EftPart2} in^{AdvPrep1} tenth-century continental Europe as^{AdvPrep2} a private fortress of timber and earthwork, brought^{EftPart3} to England by the Normans, converted^{EftPart4} to stone in the shell keeps and rectangular keeps of the

eleventh and twelfth centuries, refined^{EftPart5} and improved^{EftPart6} by engineering knowledge from Crusading Syria, achieved its ultimate development at the end of the thirteenth century in the western wilds of the island of Britain. (KT rad 838–848)

MT: Den medeltida borgen har alltså sitt ursprung i de privata fästningar av timmer och jordvallar som byggdes på kontinenten under 900-talet. Den kom till England med normanderna och försågs med kärntorn och ringmurar i sten på 1000-talet och 1100-talet. Under korstågen vidareutvecklades den med hjälp av nya sofistikerade byggnadstekniker, och vid slutet av 1200-talet nådde den slutligen sin höjdpunkt ute på de brittiska öarna. (MT rad 838–849)

Som framgår av analysen av Exempel 1 är det lämpligt att översätta EftPart1 till en relativ bisats av två skäl. För det första placeras informationen i participfrasen då sist i satsen, och för det andra kan participfrasen samordnas med den märkligt placerade huvudsatsen. Intressant nog är det placering och samordning som gör att den relativa bisatsen är en mindre lämplig översättningsmotsvarighet till de attributiva participfraserna i Exempel 2. Participfraserna är nämligen alltför många för att samordnas i en relativ bisats eller transformeras till samordnade relativa bisatser. De relativa bisatserna skulle dessutom även på svenska bilda ett långt inskott och göra satsen mycket vänstertung, eftersom den relativa bisatsen skulle bli en del av subjektet som är placerat i satsens fundament.

För att de relativa bisatserna inte ska bilda inskott och göra satsen vänstertung skulle subjektet alltså behöva placeras i huvudsatsens slutfält genom en omorientering av satsen. Något som försvårar detta är att verbet, objektet och adverbialen i huvudsatsen utgör det sista steget i utvecklingen och måste befinna sig sist i tidsdispositionen för att den kronologiska ordningen ska bibehållas. Alltså skulle det bli nödvändigt att göra en satsgradshöjning av EftPart2 och en satsgradssänkning av huvudsatsen, såsom gjorts nedan.

Européerna på kontinenten uppfann i form av den privata fästningen under 900-talet med hjälp av timmer och jordvallar den medeltida borgen, som sedan kom till England med normanderna och försågs med kärntorn och ringmurar i sten på 1000-talet och 1100-talet och som vidareutvecklades med hjälp av nya sofistikerade byggnadstekniker under korstågen och slutligen nådde sin höjdpunkt ute på de brittiska öarna vid slutet av 1200-talet.

I ovanstående översättningsmotsvarighet blir EftPart2 den nya huvudsatsen, och huvudsatsen blir istället en del av en relativ bisats. Detta gör det nödvändigt att omvandla delar av rektionen i AdvPrep1 till en nominalfras ("Européerna på kontinenten") som kan

fungera som subjekt i huvudsatsen, så att subjektet i källtexten kan bli objekt i måltexten. Då blir det dock nödvändigt att placera den resterande delen av AdvPrep1 ("under 900-talet") samt AdvPrep2 ("i form av den privata fästningen", "med hjälp av timmer och jordvallar") på SA-platsen, eftersom det extremt långa objektet med dess relativa bisatser skulle hindra att informationen placerades i ÖA. Därmed skulle ett långt inskott bildas mellan verbet och objektet.

Både Ekerot (2011:214) och Ingo (2007:182) ger exempel på fall då engelska participfraser kan översättas till en huvudsats på svenska. Dessa exempel inbegriper inte participfraser som fungerar som efterställda attribut, men det finns två skäl till att det fungerar bra att även göra om de attributiva participfraserna i Exempel 2 till huvudsatser. För det första utgör exemplet inte bara en hel mening, utan även ett eget stycke. Eftersom stycken vanligtvis innehåller mer än en mening i idiomatisk svenska, rimmar den lokala strategin väl med den globala strategin, om participfraserna görs om till huvudsatser och placeras i olika grafiska meningar. För det andra blir möjligheterna att flytta runt led större, på grund av avsaknaden av tunga led inom satsen.

4.3 Exempel 3: *Multiple Embeddings*

Precis som i Exempel 2 är Exempel 3 väldigt vänstertungt. Även här beror det på ett långt inskott med ett tungt efterställt attribut. Inskottet innehåller här en förklaring av den term som utgör nominalfrasens huvudord. Till skillnad från Exempel 2 behöver informationen dock inte presenteras kronologiskt, så det är möjligt att bryta upp leden i inskottet i Exempel 3 och placera informationen på olika platser i satsen i måltexten. Däremot är det svårare att lyfta ut inskottet och göra om det till en huvudsats, eftersom förklaringen måste komma i samband med termen. Precis som i Exempel 1 är det frasdjupet som gör satsen svåröversatt, eftersom det även i Exempel 3 rör sig om *multiple embeddings*. Inskottet utgörs nämligen av en lös apposition (LösAp2) som bestäms av en participfras (EftPart7) som i sin tur innehåller en adverbial prepositionsfras (AdvPrep3) och en attributiv prepositionsfras (AttPrep3). Slutligen innehåller AttPrep3 en relativ bisats (RelBi2).

3. KT: Machicolations – over-hanging projections^{LösAp2} built^{EftPart7} out from^{AdvPrep3} the battlements, with^{AttPrep3} openings through which^{RelBi2} missiles and boiling liquids could be dropped – were added, at^{SupC11} first in wood, later in stone. (KT rad 687–692)

MT: För att kunna skjuta och hålla brinnande substanser på fienden försåg man utkragade murverk med machicoulis, lodräta skottgluggar, som först byggdes i trä och senare i sten. (KT rad 689–694)

I Exempel 3 återfinns också en *supplement clause* (SupC11) i form av en *verbless clause* som saknar både subjekt och verb. Kopplingen är implicit, men satsen ger ytterligare information om subjektet. Betydelsen i det underförstådda verbet har att göra med byggnad, och den underförstådda agenten är borgherrar i allmänhet. Det underförstådda objektet är huvudsatsens subjekt, nämligen ”machicolations”. Genom att använda en passiv relativ bisats som översättningsmotsvarighet till SupC11 är det möjligt att koppla informationen i SupC11 till satsen i övrigt, då den relativa bisatsen kan placeras som ett efterställt attribut till ”machicoulis”. Detta alternativ kräver dock att ”machicoulis” med bisats står sist i satsen, eftersom den relativa bisatsen annars bildar ett långt inskott.

I Exempel 1 är det möjligt att integrera informationen i LösAp1 genom att använda en bisats som översättningsmotsvarighet och sedan topikalisera den. I exempel 3 är detta dock inte en ideal översättningsmotsvarighet till LösAp2 som helhet, eftersom LösAp2 innehåller så pass många led att satsen fortfarande skulle bli mycket vänstertung. Det är dock möjligt att bryta ut ett av leden och placera det som ett adverbial i fundamentet. Betydelsen i RelBi2 kan då fångas i en infinit sats med final betydelse, som i översättningsmotsvarigheten nedan.

För att kunna skjuta och hålla brinnande substanser på fienden försåg man

En fördel med denna strategi är att en animat agent med förmåga att planera då måste introduceras i huvudsatsen, vilket gör att den passiva satsen i källtexten görs aktiv i måltexten. Detta leder till att subjektet i källtexten (”machicolations”) återfår den roll det hade i basmeningen, nämligen objekt.

Eftersom informationen i SupC11 har placerats i ett efterställt attribut till ”machicoulis” är det dock inte möjligt att använda efterställda attribut som översättningsmotsvarigheter till EftPart7 och AttPrep3. Inuti i EftPart7 finns dock en adverbial prepositionsfras (AdvPrep3)

som kan brytas ut och placeras som ett adverbial i huvudsatsen. Översättningsmotsvarigheten blir då följande:

satte man in machicoulis, som först byggdes i trä och senare i sten, i murverket

Som framgår av ovanstående alternativ uppstår dock två problem. För det första går betydelsen i huvudordet i EftPart7 förlorad i måltexten, och för det andra är det svårt att placera ett adverbial på ÖA-platsen på grund av objektets mycket långa efterställda attribut. Det är dock möjligt att bryta ut rektionen i AdvPrep3 och göra den till objekt, såsom i följande alternativ:

försåg man utkragade murverk med machicoulis, lodräta skottgluggar, som först byggdes i trä och senare i sten.

Som framgår ovan kan ”machicoulis” i stället då utgöra rektionen i en adverbial prepositionsfras. Detta gör att ”machicoulis” med relativ bisats kan stå sist i satsen medan huvudordet i EftPart7 kan översättas till ett förställt attribut, ”utkragade”, och bestämma det nya objektet. Av LösAp2 återstår då bara AttPrep3 vars betydelse återfinns i efterledet i en alternativ svensk term, ”lodräta skottgluggar”. Eftersom den alternativa termen är kort kan den placeras som en lös apposition efter ”machicoulis”.

4.4 Exempel 4: *Supplement Clause*

Det som försvårar översättningen av Exempel 4 är de långa leden i satsens periferier, eftersom kopplingen mellan de perifera leden och satsen i övrigt är implicit. Satsen inleds nämligen med en *supplement clause* (SupCl2) i form av en participfras och avslutas med en lös apposition (LösAp3), som är invävd i ett mycket långt subjektivt predikativ (som i exemplet är markerat med hakparenteser).

4. KT: Recruited^{SupCl2} not only from his own vassals in Normandy, but from mercenaries and adventurers throughout northern France and even farther away, it was for the eleventh century [not only a very large but an exceptionally well disciplined force, a tribute^{LösAp3} to the authority^{NF3} as well as the financial resources^{NF4} of^{AttPrep4} Duke William]. (KT rad 18–25)

MT: Hären består förutom av Vilhelms normandiska vasaller även av legosoldater och lycksökare från hela norra Frankrike och än mer avlägsna platser. Den är ett bevis på hertig Vilhelms auktoritet samt hans ekonomiska tillgångar, eftersom det är ovanligt med sådana stora och väldisciplinerade härar under tusentalet. (MT rad 17–25)

Till skillnad från i LösAp2 i Exempel 3 är det svårt att bryta upp leden i LösAp3 i Exempel 4 eftersom nominalfraserna NF3 och NF4 både delar ett attribut (AttPrep4) och är bestämmningar åt appositionens huvudord ”tribute”. För LösAp1 i Exempel 1 var en bisats en god översättningsmotsvarighet. Därmed blev översättningen följande:

KT: Eleanor^{NF1} of Castile, wife^{LösAp1} of^{AttPrep2} the future Edward I, was (KT rad 963–965)

MT: Efter att Eleanor av Kastilien gift sig med den blivande Edvard I berättade (MT rad 960–963)

Till skillnad från i LösAp1 är en bisats mindre lämplig som översättningsmotsvarighet till LösAp3 i Exempel 4. Detta beror på kopplingen mellan LösAp3 och huvudsatsen. Kopplingen mellan LösAp3 och det subjektiva predikativet i övrigt är förmodligen kausal. Om en kausal bisats används som översättningsmotsvarigheten till LösAp3 blir dock kopplingen fel i måltexten. Hären är nämligen förmodligen inte väldisciplinerad eftersom den är ett bevis på Vilhelms auktoritet och tillgångar. Däremot är den förmodligen ett bevis på hans auktoritet och tillgångar eftersom den är så väldisciplinerad. Därför är det lämpligare att använda en huvudsats som översättningsmotsvarighet till LösAp3 och göra en satsgradssänkning av huvudsatsen, som i stället blir en kausal bisats. Denna strategi ger följande översättningsmotsvarighet:

Den är ett bevis på hertig Vilhelms auktoritet samt hans ekonomiska tillgångar,
eftersom det är ovanligt med sådana stora och väldisciplinerade härar under
tusentalet.

Kopplingen blir också problematisk i översättningen av SupCl2, som saknar utsatt subjekt. Tankeobjektet är dock huvudsatsens subjekt, och satsen bidrar med extra information om subjektet. Av det skälet skulle en relativ bisats vara en bra översättningsmotsvarighet. Det finns dock en avgörande skillnad mellan Exempel 3 och Exempel 4 som gör att denna översättningsmotsvarighet inte är lika passande för SupCl2 som den var för SupCl1.

Huvudsatsen i Exempel 4 innehåller nämligen ett kopulaverb (was) och ett subjektivt predikativ (markerat med hakparenteser), och därför är det inte möjligt att omorientera satsen mot ett nytt subjekt så att "hären" placeras i satsens slutfält. Det är heller inte möjligt att placera subjektet som rektion i en adverbial prepositionsfras. Därför skulle en relativ bisats bilda ett långt inskott och klyva förbindelsen mellan subjekt och verb, vilket framgår tydligt i översättningsmotsvarigheten nedan.

Hären, som både består av Vilhelms normandiska vasaller och av legosoldater och lycksökare från hela norra Frankrike och än mer avlägsna platser, är

Precis som fallet är med EftPart2–6 i Exempel 2 är dock satsgradshöjning till huvudsats en möjlig översättningsmotsvarighet för SupC12 i Exempel 4. En fördel är då att satsen kan utgöra en grafisk mening, vilket leder till en kortare meningslängd. Enligt Lundquist (2007:74–75) skulle en sådan strategi dock markera innehållet som viktigare i måltexten än det presenterades som i källtexten, vilket skulle kunna anses vara en nackdel. I det här fallet finns det dock skäl till att detta inte spelar in i lika hög grad. Exemplet är nämligen taget ur ett stycke där temats koppling till bokens tema är ganska svag. Temat i stycket används för att ge boken en dynamisk inledning, och hela stycket utgörs av relativt parentetisk information. Därmed blir konsekvenserna av satsgradhöjningen mindre.

4.5 Exempel 5: *Verbless Clause*

Det som försvårar översättningen av Exempel 5 är att det står två led före det finita verbet, nämligen ett inledande adverbial följt av ett subjekt. Det inledande adverbial utgörs av en *supplement clause* (SupC13) i form av en *verbless clause*. SupC13 är väldigt lång på grund av att den består av flera adverbiala prepositionsfraser. På grund av det långa ledet blir satsen väldigt vänstertung med 20 ord före det finita verbet och enbart 4 efter det. Det underförstådda verbets betydelse har att göra med placering, eftersom SupC13 ger information om var Towern står. Därför kan inte det underförstådda verbet vara detsamma som verbet i huvudsatsen. Kopulaverbet *be* har nämligen inte denna spatiala betydelse.

5. KT: Londoners were promptly set to work to^{InfF1} build a castle. Inside^{SupCl3} the Roman city walls, on the Thames shore between the city and the sea, this original Tower of London was apparently of^{AdvPrep4} earth and timber. It was replaced a dozen years later by the square stone bulk of the White Tower. (KT rad 302–309)

MT: Londonborna sattes omedelbart att bygga en borg, Towern, innanför de romerska stadsmurarna vid Themsens strand mellan London och havet. Detta första torn byggdes troligen i trä och jord, men ersattes ett tiotal år senare av den nuvarande fyrkantiga huvudbyggnaden av sten, the White Tower. (MT rad 304–312)

Till skillnad från SupCl1 i Exempel 3 är det inte möjligt att använda en relativ bisats som översättningsmotsvarighet till SupCl3 i Exempel 5. Detta beror på att den relativa bisatsen i sådana fall skulle bilda ett långt inskott mellan subjekt och verb som i översättningsmotsvarigheten nedan.

Detta första torn, som stod innanför de romerska stadsmurarna vid Themsens strand mellan London och havet, byggdes

I Exempel 5 skulle det heller inte hjälpa att göra en omorientering av satsen eftersom det inte är möjligt att göra rektionen i AdvPrep4 till objekt och göra subjektet till en rektion i ett adverbial. I stället måste AdvPrep4 i sådana fall placeras på SA-platsen och därmed utgöra ett inskott, precis som i alternativet nedan.

Man byggde i trä och jord detta första torn, som stod innanför de romerska stadsmurarna vid Themsens strand mellan London och havet.

Det hade i likhet med SupCl2 i Exempel 4 varit möjligt att använda en huvudsats som översättningsmotsvarighet till SupCl3 i Exempel 5. I det här fallet finns det dock ett tredje alternativ. Tankesubjektet i SupCl3 återfinns nämligen som objekt inuti en infinit fras (InfF1) inbäddad i meningen innan. Det infinita verbet är ”build”. När objektet är en byggnad kan ”build” anses innehålla betydelsen ”placera”, eftersom byggnader mycket sällan flyttas efter att de uppförts. Det är därför möjligt att använda en predikatslös konstruktion även i måltextern genom att använda en adverbial prepositionsfras som översättningsmotsvarighet och placera den inuti den infinita frasen i meningen innan. Detta ger följande översättningsmotsvarighet:

Londonborna sattes omedelbart att bygga en borg, Towern, innanför de romerska stadsmurarna vid Themsens strand mellan London och havet.

5 Sammanfattning

Följande fem exempel har varit fokus för analysen i fördjupningen:

1. KT: Chronicler Matthew Paris reported the reaction of Londoners in^{AttPrep1} 1255 when^{RelBi1} Eleanor^{NF1} of Castile, wife^{LösAp1} of^{AttPrep2} the future Edward I, was housed in an apartment^{NF2} “hung^{EftPart1} with palls of silk and tapestry, like a temple, and even^x the floor was covered with tapestry. (KT rad 961–968)

MT: Efter att Eleanor av Kastilien gift sig med den blivande Edvard I berättade krönikören Matthew Paris om hur londonborna reagerade när hon år 1255 flyttade in i gemak ”där väggarna pryddes av silkesbonader och gobelänger likt ett tempel, och till och med golvet täcktes av bonader. (MT rad 960–967)

2. KT: Thus the castle, born^{EftPart2} in^{AdvPrep1} tenth-century continental Europe as^{AdvPrep2} a private fortress of timber and earthwork, brought^{EftPart3} to England by the Normans, converted^{EftPart4} to stone in the shell keeps and rectangular keeps of the eleventh and twelfth centuries, refined^{EftPart5} and improved^{EftPart6} by engineering knowledge from Crusading Syria, achieved its ultimate development at the end of the thirteenth century in the western wilds of the island of Britain. (KT rad 838–848)

MT: Den medeltida borgen har alltså sitt ursprung i de privata fästningar av timmer och jordvallar som byggdes på kontinenten under 900-talet. Den kom till England med normanderna och försågs med kärntorn och ringmurar i sten på 1000-talet och 1100-talet. Under korstågen vidareutvecklades den med hjälp av nya sofistikerade byggnadstekniker, och vid slutet av 1200-talet nådde den slutligen sin höjdpunkt ute på de brittiska öarna. (MT rad 838–849)

3. KT: Machicolations – over-hanging projections^{LösAp2} built^{EftPart7} out from^{AdvPrep3} the battlements, with^{AttPrep3} openings through which^{RelBi2} missiles and boiling liquids could be dropped – were added, at^{SupCl1} first in wood, later in stone. (KT rad 687–692)

MT: För att kunna skjuta och hålla brinnande substanser på fienden försåg man utkragade murverk med machicolis, lodräta skottgluggar, som först byggdes i trä och senare i sten. (MT rad 689–694)

4. KT: Recruited^{SupCl2} not only from his own vassals in Normandy, but from mercenaries and adventurers throughout northern France and even farther away, it

was for the eleventh century [not only a very large but an exceptionally well disciplined force, a tribute^{LösAp3} to the authority^{NF3} as well as the financial resources^{NF4} of^{AttPrep4} Duke William]. (KT rad 18–25)

MT: Hären består förutom av Vilhelms normandiska vasaller även av legosoldater och lycksökare från hela norra Frankrike och än mer avlägsna platser. Den är ett bevis på hertig Vilhelms auktoritet samt hans ekonomiska tillgångar, eftersom det är ovanligt med sådana stora och väldisciplinerade härar under tusentalet. (MT rad 17–25)

5. KT: Londoners were promptly set to work to^{InfF1} build a castle. Inside^{SupCl3} the Roman city walls, on the Thames shore between the city and the sea, this original Tower of London was apparently of^{AdvPrep4} earth and timber. It was replaced a dozen years later by the square stone bulk of the White Tower. (KT rad 302–309)

MT: Londonborna sattes omedelbart att bygga en borg, Towern, innanför de romerska stadsmurarna vid Themsens strand mellan London och havet. Detta första torn byggdes troligen i trä och jord, men ersattes ett tiotal år senare av den nuvarande fyrkantiga huvudbyggnaden av sten, the White Tower. (MT rad 304–312)

Trots att enbart dessa fem exempel behandlas i fördjupningen kan analysen av dem anses vara representativ för de svårigheter som uppstod i översättningen av källtexten. Detta beror på att utgångspunkten i diskussionen är syntaktiska konstruktioner som textanalysen visar är vanliga i hela källtexten. Dessa konstruktioner är: *lös apposition*, *participfras som efterställt attribut* samt *supplement clause*. De uppräknade konstruktionerna kombineras dessutom i en och samma mening.

I textanalysen framkom också att satsbyggnaden i källtexten är mycket komplex och gör texten mycket informationstät. Syntaxen ger dock upphov till en satsstruktur som skiljer sig mycket från idiomatisk svenska och för att anpassa måltexten efter dess mottagare var det därför nödvändigt att använda formförändrade motsvarigheter i måltexten. Därför valde jag att använda en funktionell global strategi för att åstadkomma en översättning där satsstrukturen var mer i enlighet med idiomatisk svenska. Detta innebar att led var tvungna att flyttas för att inte bilda inskott (som i Exempel 1 och Exempel 2) eller göra satserna vänstertunga (som i Exempel 3 och Exempel 5). I andra fall var en implicit koppling i källtexten tvungen att expliciteras i måltexten (som i Exempel 3 och Exempel 4). De syntaktiska konstruktioner som ger upphov till den komplexa satsstrukturen i källtexten varierar dock. Ett inskott kan till exempel utgöras av en lös apposition (såsom LösAp1 i

Exempel 1 eller LösAp2 i Exempel 3) eller efterställda participfraser (som EftPart 2–6 i Exempel 2). Vänstertyngd kan exempelvis orsakas av *supplement clauses* (såsom SupCl3 i Exempel 5) eller långa efterställda attribut (såsom EftPart2–6 i Exempel 2 eller LösAp2 i Exempel 3).

Den komplexa satsbyggnaden i källtexten gör dock att samma översättningsmotsvarighet inte kan användas vid alla förekomster av en viss konstruktion. Syftet med analysen i fördjupningen är därför att visa att kringliggande syntaktiska konstruktioner blir avgörande i valet av översättningsmotsvarighet. De kringliggande leden hindrar nämligen att en översättningsmotsvarighet som fungerar väl i ett fall även används i ett annat fall. Ett exempel på detta är att en relativ bisats är en bra översättningsmotsvarighet i ett fall (EftPart1 i Exempel 1) eftersom informationen i bisatsen måste stå sist i satsen. I ett annat fall är en relativ bisats dock en dålig lösning (EftPart 2–6 i Exempel 2) eftersom de led som då måste placeras i bisatsen är för många och skulle bilda ett långt inskott. Ett annat exempel är att en temporal bisats som placeras i huvudsatsens fundament är en bra översättningsmotsvarighet i ett fall (LösAp1 i Exempel 1). Detta beror på att det då inte bildar ett inskott inuti en annan bisats där övriga led förhindrar att informationen i den lösa appositionen placeras på en plats där den inte klyver förbindelsen mellan två led. I ett annat fall (LösAp2 i Exempel 3) skulle en topikaliserad bisats göra satsen mycket vänstertung, varför den bästa översättningsmotsvarigheten är att i stället bryta ut de många leden inuti den lösa appositionen och placera dem på olika platser i satsen. Denna översättningsmotsvarighet fungerar i sin tur inte i ett tredje fall (LösAp3 i Exempel 4) eftersom leden inuti den lösa appositionen där bland annat har samma efterställda bestämning. I detta fall fungerar inte heller en bisats som översättningsmotsvarighet eftersom kopplingen till huvudsatsen i sådana fall skulle bli fel. I stället är den bästa översättningsmotsvarigheten att göra den lösa appositionen till huvudsats medan den tidigare huvudsatsen blir en bisats.

Fördjupningen visar alltså att det är nödvändigt att se till ko-texten vid översättningen av den komplexa satsbyggnaden i källtexten. För att hitta översättningsmotsvarigheter som inte leder till vänstertunga meningar och inskott är det nödvändigt att utgå från de förutsättningar som ges i varje enskilt fall, snarare än att använda sig av en specifik översättningsmotsvarighet till en viss typ av syntaktisk konstruktion. Det gäller alltså att hitta en översättningsmotsvarighet som inte bara fångar betydelsen i det led som ska

översättas utan även fungerar väl med övriga led i satsen. På grund av att satserna i källtexten innehåller så många syntaktiska konstruktioner orsakar det senare kravet dock ofta problem.

Referenser

Primär källa

Gies, Joseph & Gies, Frances, 2015: *Life in a Medieval Castle*. New York: Harper Perennial.

Sekundära källor

Alderson, J. Charles, 2005: *Assessing Reading*. New York: Cambridge University Press.

Biber, Douglas, Leech, Geoffrey N. & Conrad, Susan, 2002: *Longman student grammar of spoken and written English*. Harlow: Longman.

Bolander, Maria, 2012: *Funktionell svensk grammatik*. Stockholm: Liber.

Ekerot, Lars-Johan, 2011: *Ordföljd, tempus, bestämdhet: föreläsningar om svenska som andraspråk*. 2., [utök.] uppl. Malmö: Gleerup.

Hellspång, Lennart & Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten – Handbok i brukstextanalys*. 1:15. Uppl. Lund: Studentlitteratur.

Ingo, Rune, 2007: *Konsten att översätta: översättandets praktik och didaktik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lagerholm, Per, 2008: *Stilistik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lovén, Christian, 1996: *Borgar och befästningar i det medeltida Sverige: [Castles and fortifications in medieval Sweden]*. Diss. Uppsala : Univ.

Lundquist, Lita, 2007: *Oversættelse: problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*, 4. udg., Samfundslitteratur: Frederiksberg.

Melander, Björn, 1987: Något om populärvetenskapliga texter och populärvetenskapligt språk. I: Gunnarsson, Britt-Louise (red.). *Facktext*. 1.uppl. Malmö: Liber. S. 104–123.

Tuulse, Armin, 1952: *Borgar i västerlandet – Ursprung och typutveckling under medeltiden*. Stockholm: Nordisk rotogravyr.

Internetkällor

Flesch reading ease (6.4.2016)
www.readabilityformulas.com

Flesch reading ease (6.4.2016)
www.webpagefx.com

Flesch, Rudolph, 1948: "A New Readability Yardstick". I: *Journal of Applied Psychology* 32. S. 221–233.
<http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1037/h0057532>

Flesch, Rudolph, 1979: *How to Write Plain, English*. (6.4.2016)
http://www.mang.canterbury.ac.nz/writing_guide/writing/flesch.shtml

Frances Carney Gies (1915-2013). 22.12.2013: Daily Bulldog. (3.4.2016)
<http://www.dailybulldog.com/db/obituaries/frances-carney-gies-1915-2013/>

HarperCollins Publishers (3.4.2016)
<https://www.harpercollins.com/>

Libris. Kungliga biblioteket (3.4.2016)
<http://libris.kb.se/index.jsp>

LIX-räknare. (22.5.2016) lix.se

NE, *NE.se [Elektronisk resurs]*. (2000-). Malmö: Nationalencyklopedin.